

Privatief adaptief

- Een verkenning naar barrières bij
klimaatadaptatie op private gronden

Privatief adaptief. Een verkenning naar barrières bij klimaatadaptatie op private gronden

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Toon Denys, secretaris-generaal
Departement Omgeving
Koning Albert-II laan 15 bus 553, 1210 Brussel (postadres)
vlaanderen.be/omgeving

Een uitgave van het Departement Omgeving,
Afdeling Beleidsontwikkeling en Juridische Ondersteuning (BJO.omgeving@vlaanderen.be)

Auteurs

Afdeling Beleidsontwikkeling en Juridische Ondersteuning

In samenwerking met:

René de Bont – Federatie Particulier Grondbezit
Anne-Marie Majoie – Federatie Particulier Grondbezit
Valérie Vandenabeele – Landelijk Vlaanderen

Publicatiedatum

18 augustus 2025

Partners

Foto cover

Landgoed Gorp en Roovert, Noord-Brabant
(Foto: René de Bont)

VOORAF

Private grondeigenaars als partners in klimaatadaptatie

Het Departement Omgeving onderzoekt hoe private grondeigenaars makkelijker klimaatadaptatieve maatregelen kunnen invoeren. Hun betrokkenheid is immers cruciaal voor het realiseren van een klimaatbestendige leefomgeving. Daarom werken we samen met Landelijk Vlaanderen, de Federatie Particulier Grondbezit (Nederland) en een tiental andere overheden en middenveldorganisaties. Deze samenwerking mondt uit in het INTERREG-project 'Privatief adaptief', dat in het voorjaar van 2026 van start gaat.

In de voorbereiding van dit project is uitgebreid overleg gevoerd over de drempels die private eigenaars ervaren wanneer ze hun gronden of omgeving klimaatbestendig willen inrichten. Denk bijvoorbeeld aan juridische, financiële of administratieve obstakels.

Dit rapport bundelt de inzichten die in dat voortraject zijn verzameld. Ze komen van een brede groep betrokkenen: overheden, middenveldorganisaties, kennisinstellingen én uiteraard van private eigenaars zelf. Daarnaast is relevante literatuur verwerkt en hebben experts een eerdere versie van dit overzicht aangevuld en verfijnd.

Het resultaat is een helder en gestructureerd overzicht van de belangrijkste barrières. Zo zorgen we ervoor dat waardevolle inzichten niet verloren gaan, en leggen we een stevige basis om met 'Privatief adaptief' gericht aan de slag te gaan.

Privatief adaptief

Het project 'Privatief adaptief' wil het speelveld verbeteren voor private grondeigenaars om bij te dragen aan een klimaatbestendige leefomgeving. Via twaalf concrete cases werken we samen met eigenaars aan infrastructuurrealisaties. Op basis daarvan brengen we barrières in kaart op het vlak van knowhow, beleid en regelgeving.

Die inzichten vormen de basis voor technische ondersteuning en voorstellen tot beleidsaanpassing. Het project wil zo een nieuwe werkwijze op gang brengen en een partnerschap opbouwen dat steunt op vertrouwen. Door een positieve dialoog tussen grondeigenaars, middenveld, kennisinstellingen en overheden leggen we de focus op wat wél mogelijk is.

INHOUDSTAFEL

1	Inleiding.....	5
1.1	Context	5
1.2	Doelstelling	5
2	Verkenning	5
2.1	Centrale vraag	5
2.2	Literatuuroverzicht	6
2.2.1	Technische barrières	6
2.2.2	Socio-culturele barrières	8
2.2.3	Juridisch-beleidsmatige barrières	9
2.2.4	Ruimtelijke barrières	11
2.2.5	Financiële barrières	13
2.3	Overzicht barrières	14
3	Ervaringen eigenaren & overheden.....	15
3.1	Particuliere eigenaren	15
3.2	Overheden	15
4	Workshop 17 januari 2025	16
4.1	Resultaten	16
5	Aangevuld overzicht van barrières.....	18
6	Referenties	19
7	Bijlage 1 – Consultatie van experts	21

1 INLEIDING

1.1 CONTEXT

Om Vlaanderen weerbaar te maken tegen wateroverlast, droogte, hitte en andere effecten van het veranderende klimaat is samenwerking nodig. Dit is als doelstelling opgenomen in de Beleidsnota Omgeving (Jo Brouns, Vlaams minister van Omgeving en Landbouw, 2024). In het kader van klimaatadaptatiebeleid is de inzet van en samenhang met private gronden tot nu toe echter onvoldoende belicht. Door historische omstandigheden bevinden veel landgoederen zich vaak in de nabijheid van water, wat hen – evenals de omliggende gemeenschappen – door het veranderende klimaat extra kwetsbaar maakt voor watergerelateerde uitdagingen zoals droogte en overstromingen. Bovendien veroorzaken de stijgende temperaturen veranderingen in de vegetatie wat de urgentie van adaptatiemaatregelen op landgoederen vergroot (Storms-Smeets, z.d.; Nijhuis, Storms-Smeets, & Thissen, 2021). Landgoederen spelen een cruciale rol in hun omgeving en kunnen bijdragen aan een klimaatbestendige en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving (Nijhuis, Storms-Smeets, & Thissen, 2023).

Eigenaren van landgoederen ondervinden vaak barrières bij het klimaatbestendig maken van hun landgoederen. Het doel van het opstartende INTERREG-project Privatief Adaptief (PRIVAD) is om samenwerking over landsgrenzen heen te bevorderen en het speelveld voor private grondeigenaren te verbeteren, zodat zij effectief kunnen bijdragen aan klimaatadaptatie en het creëren van een klimaatbestendige en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving.

1.2 DOELSTELLING

Ter voorbereiding op eventuele hindernissen waarmee PRIVAD in de toekomst te maken kan krijgen, voornamelijk bij het uitvoeren van twaalf terreinrealisaties, tracht deze verkenning zoveel mogelijk barrières te inventariseren. Deze barrières hebben betrekking op beleid, regelgeving, ruimte, technische kennis ... die private grondeigenaren kunnen ondervinden bij het toepassen van klimaatadaptatieve ingrepen. Dit gebeurt op basis van een literatuuroverzicht en inzichten die aangereikt worden door ervaringsdeskundigen die betrokken zijn bij de project opstart.

2 VERKENNING

2.1 CENTRALE VRAAG

Volgende vraag staat centraal in deze verkenning: *“Welke barrières ervaren private grondeigenaren bij het implementeren van klimaatadaptatieve maatregelen?”*

Om de vraagstelling te preciseren, worden enkele termen afgebakend. Zo wordt er met de term ‘private grondeigenaar’ in deze verkenning de eigenaar van een landgoed bedoeld. Andere benamingen zoals ‘(groot)grondbezitter’, ‘landgoedeigenaar’ en ‘particuliere (grond)eigenaar’ hebben in deze verkenning eenzelfde betekenis. Er bestaat echter geen eenduidige definitie van een ‘landgoed’. De meeste definities hebben gemeenschappelijk dat een landgoed een groot stuk grond is dat bestaat uit een oppervlakte van meerdere hectares (vaak meer dan 5 hectare) (landbouw)grond en/of bos, waarop gebouwen zoals een buitenplaats, landhuis, kasteel, grote

boerderij of kerk kunnen bevinden, en waaruit de eigenaar inkomsten kan genereren. Veelal bevindt zich hierop ook een kasteel of landhuis, maar dat is niet noodzakelijk (Cambridge Dictionary, z.d.; Federatie Particulier Grondbezit, 2023; Landelijk Vlaanderen, z.d.; Stichting Landgoed Vrienden, z.d.).

Onder 'barrières' verstaan we hindernissen, beperkingen, belemmeringen of obstakels die het ontwerp of de uitvoering van concrete acties, met name door de private eigenaar zelf, vertragen of verhinderen. Zulke acties hebben als opzet de kwetsbaarheid van landgoederen en hun omgeving te verminderen of het aanpassingsvermogen te vergroten via bij voorkeur natuur-gebaseerde maatregelen, zodat landgoederen meer weerbaar zijn voor de effecten van de klimaatverandering. Barrières ontstaan door complexe bestuursprocessen, karakteristieken van actoren op verschillende niveaus, en de aard van het betrokken systeem (Moser & Ekstrom, 2010; Fatorić & Biesbroek, 2020). Ze kunnen voorkomen in alle fasen van het beleidsproces, van het definiëren van het probleem van klimaatverandering tot de implementatie en evaluatie van aanpassingsmaatregelen. Barrières zijn vaak sociaal geconstrueerd en waargenomen, wat betekent dat mensen ze interpreteren en erop reageren op basis van hun eigen ervaringen. De gevolgen van deze waargenomen barrières zijn reëel, omdat ze de beleidsacties beïnvloeden die actoren kunnen ondernemen (Biesbroek, Termeer, Klotermann, & Kabat, 2014; Fatorić & Biesbroek, 2020). In deze verkenning ligt de focus op barrières die specifiek, maar niet uitsluitend, voorkomen bij het treffen van klimaatadaptatiemaatregelen op landgoederen.

Deze verkenning focust voornamelijk op bevindingen van Vlaamse en Nederlandse studies en cases, aangezien PRIVAD plaatsvindt in deze regio. Studies buiten deze regio kunnen weliswaar ook relevant zijn voor het inventariseren van mogelijke barrières.

2.2 LITERATUUROVERZICHT

Dit literatuuroverzicht inventariseert door academische studies geïdentificeerde barrières bij het implementeren van klimaatadaptatieve maatregelen op landgoederen. Om de overzichtelijkheid te waarborgen, zijn deze barrières onderverdeeld in vijf categorieën die door onderzoekers het meest genoemd worden. Hoewel de barrières afzonderlijk worden opgesomd, zijn ze in de praktijk vaak verweven en onderling afhankelijk, ook over categorieën heen (Fatorić & Biesbroek, 2020).

2.2.1 Technische barrières

2.2.1.1 Gebrek aan (historische) kennis en technologieën

Er is soms een gebrek aan technische vaardigheden, inzichten, opleidingen en toegang tot informatie om aanpassingsmaatregelen beter te begrijpen en uit te voeren. Daarenboven ligt de focus vaak op het innovatieve aspect. Historische kennis, inzichten en technieken krijgen vaak minder aandacht. Dit wordt versterkt door een tekort aan voorbeelden van goede praktijken (Fatorić & Biesbroek, 2020; Zwegers & van Knippenberg, 2024).

Zo is er bijvoorbeeld veel kennis over historische (water)managementsystemen verloren gegaan, terwijl deze systemen waardevolle inzichten kunnen bieden voor de ruimtelijke ordening. Lokale en regionale overheden, zoals waterschappen, richten zich voornamelijk op innovatieve technische oplossingen voor waterproblemen. Hierbij wordt niet altijd voldoende aandacht besteed aan het behoud en herstel van functionerende historische watersystemen. De kennis van het landschap en het natuurlijke systeem, en het behoud en herstel van zulke systemen kan nochtans bijdragen aan het oplossen van klimaatvraagstukken (Zwegers, 2024; Visser, de Bruijn, van Broekhuizen, & Zwegers, 2024; Zwegers & van Knippenberg, 2024).

2.2.1.2 Gebrek aan kennis van klimaateffecten

Er bestaat een zekere mate van onzekerheid over de voorspelde effecten van klimaatverandering, wat kan leiden tot terughoudendheid, aangezien de effectiviteit van maatregelen niet altijd gegarandeerd is. Bovendien zijn voorspellingen niet altijd volledig bekend en is het soms moeilijk om ze te gebruiken en te interpreteren. Dit komt doordat er vaak geen gebruiksvriendelijke interfaces beschikbaar zijn en de projecties soms te weinig gedetailleerde informatie bevatten (Sesana, Gagnon, Bertolin, & Hughes, 2018). Daarnaast stroomt opgedane kennis moeizaam door naar stakeholders en decentrale bestuursniveaus (Zwegers, 2024). Voldoende kennis over de toekomstige effecten van klimaatverandering op een specifieke regio is essentieel om inzicht te krijgen in de kwetsbaarheid van landgoederen en cultureel erfgoed, te bepalen welke elementen behouden kunnen blijven, en te begrijpen op welke manieren deze aangepast moeten worden om klimaatbestendig te zijn (Fatorić & Biesbroek, 2020).

Bovendien botsen projecten volgens vaak op de redenering dat maatregelen ‘an sich’ het klimaat niet gaan redden, waardoor de klimaatinspanning buitenproportioneel is tegenover de baten die een maatregel zal opleveren. Het landgoed verliest iets (in dit geval het vertrouwde uitzicht) maar krijgt hiervoor weinig in de plaats (de eigenaar/het landgoed zal in de toekomst hoogstwaarschijnlijk nog steeds geconfronteerd worden met negatieve klimaateffecten).¹

2.2.1.3 Onvoldoende beschikbaarheid en kennis van meetgegevens en tools

Naast de voorspelde klimaateffecten zijn meetgegevens over grondwater, infiltratie ... en tools zoals groenblauwpeil, Sirio ... onvoldoende voorhanden of niet gekend.²

Daarenboven is er een gebrek aan hanteerbare kaartlagen en bevat Geopunt in Vlaanderen veel verouderde kaarten. Dit bemoeilijkt het verkrijgen van nauwkeurige informatie over de locatie, omvang en multifunctionaliteit van landgebruikscategorieën. Zonder betrouwbare gegevens of kennis is het lastig om ruimtelijke inzichten te verkrijgen en het potentieel van landgoederen in kaart te brengen (Wauters, 2024).³ Bijkomend bemoeilijkt dit het trekken van de aandacht van beleidsmakers, planologen en onderzoekers (Dewaelheyns, Gulinck, & Rogge, 2014).

2.2.1.4 Onvoldoende duidelijkheid over het hoe en waarom van maatregelen

In andere projecten is het voor landeigenaren moeilijk navigeren doorheen het kluwen aan subsidies en ondersteuning voor klimaatmaatregelen. Bovendien kijken landgoedeigenaren vaak vanuit een andere bril naar klimaatmaatregelen waarbij zij zich afvragen wat het voordeel voor hen en hun landgoed is. Deze vragen worden vaak niet beantwoord door de ondersteunende instanties die andere doelen vooropstellen.⁴

2.2.1.5 Geen one-size-fits-all oplossing

Een reserme aan klimaateffecten vraagt om een breed scala aan adaptatiemaatregelen. Aangezien elk landgoed en erfgoed specifieke klimaatnoden heeft, is een aanpak op maat nodig. De invloed van klimaatverandering verschilt namelijk sterk van gebied tot gebied en is moeilijk te voorspellen (Zwegers, 2024). Daarbij bevindt ieder landgoed zich in een specifieke omgeving en socio-culturele en economische context die niet genegeerd mag worden bij het treffen van adaptatiemaatregelen (Sesana, Gagnon, Bertolin, & Hughes, 2018). Sommige maatregelen zijn evenwel breed toepasbaar, zoals het versterken van monitoring, actualisering van data, en het onderhouden van landgoederen, evenals het vergroten van het bewustzijn over de impact van klimaatverandering (Sesana, Gagnon, Bertolin, & Hughes, 2018; Fatorić & Biesbroek, 2020).

¹ Gebaseerd op het advies van The Middle Men (zie Bijlage 1).

² Gebaseerd op het advies van Antea Group (zie Bijlage 1).

³ Bevestigd in het advies van Xirius Public (zie Bijlage 1).

⁴ Gebaseerd op het advies van The Middle Men (zie Bijlage 1).

elke regenbui de rivier het landschap erodeert, tot ongenoegen van de bewoners. Van der Spek (2024) pleit daarom voor heritage-based solutions, waarbij de cultuurhistorische identiteit van een gebied centraal staat in het vinden van oplossingen voor klimaatvraagstukken. Om te voorkomen dat de culturele identiteit verloren gaat, is een 'veranderingsmanagement'-benadering noodzakelijk, zodat een toekomstbestendig landgoedlandschap kan ontstaan waarin het verleden een passende rol blijft spelen (Nijhuis, Storms-Smeets, & Thissen, 2021; Zwegers & van Knippenberg, 2024). Essentieel hierbij is dat adaptatiemaatregelen door de lokale gemeenschap worden geaccepteerd (Fatorić & Biesbroek, 2020; Sesana, Gagnon, Bertolin, & Hughes, 2018). Volgens Storms-Smeets (z.d.) is het daarom van belang te begrijpen hoe deze landschappen door de tijd heen samen functioneerden, en hoe veranderingen werden gemanaged. Een uitsluitend technologische aanpak van water- en klimaatproblemen schiet dus vaak tekort. Een gebiedsgerichte en geïntegreerde benadering waarbij de verschillende thematische aspecten evenwichtig aan bod komen, kan daarentegen de noodzakelijke samenwerking tussen overheden, eigenaren, bewoners en experts stimuleren, wat kan leiden tot oplossingen op lokaal en regionaal niveau.

2.2.3 Juridisch-beleidsmatige barrières

Van alle categorieën worden juridisch-beleidsmatige barrières zoals een gebrek aan institutionele kaders, beleid, wet- en regelgeving, onduidelijke mandaten ... door verschillende studies aangestipt als de voornaamste hindernissen voor een effectief klimaatadaptatiebeleid op landgoederen (Fatorić & Biesbroek, 2020; Aktürk & Dastgerdi, 2021; Zwegers, Erfgoed in Zwaar Weer: Limburgs erfgoed in tijden van klimaatverandering, 2024).

2.2.3.1 Beperkingen in huidige beschermingsnormen

De gehanteerde beleidsmethodes voor de bescherming van landgoederen en erfgoed door bevoegde overheden zijn niet altijd voldoende. In de provincie Limburg (NL) bijvoorbeeld is de beschermingsgraad gestoeld op een normering op basis van grondgebruik, waarbij de economische waarde en de te verwachten schade bepalend zijn voor de mate van bescherming. Hierdoor ontvangt erfgoed vaak niet de bescherming die het nodig heeft. Een systeem dat enkel is gebaseerd op generieke normen op basis van grondgebruik, biedt onvoldoende flexibiliteit om te anticiperen op de acute situaties die als gevolg van klimaatveranderingen ontstaan (Coöperatie Erfgoed Limburg, 2024).

Bovendien kan een té strenge bescherming van erfgoed of landgoed uitvoering van klimaatadaptieve ingrepen fnuiken. Het beschermingsstatuut heeft bijvoorbeeld soms net tot gevolg dat er niets mag worden veranderd of slechts op beperkte wijze.⁵

2.2.3.2 Andere beleidsprioriteiten

Wanneer gebreken van klimaat(adaptatie)beleid op landgoederen aangekaart worden bij bevoegde overheden, leidt dit niet telkens tot een aanpassing van dit beleid. Het beschermen van erfgoed en landgoederen tegen de effecten van klimaatveranderingen staat dan ook zelden hoog op de politieke agenda. Het gevoel van urgentie ontbreekt bij beleidsmakers (Fatorić & Biesbroek, 2020; Zwegers, 2024; Visser, de Bruijn, van Broekhuizen, & Zwegers, 2024).

Als er dan beleid rond klimaatadaptatie op landgoederen bestaat, ligt de focus van het beleid veelal op de erfgoedgebouwen als monumenten en minder op hun relatie met de landschappelijke context terwijl dit cruciaal is voor duurzaam behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed (Nijhuis, Storms-Smeets, & Thissen, 2023).

---

⁵ Gebaseerd op het advies van Xirius Public (zie Bijlage 1).

2.3 OVERZICHT BARRIÈRES

Technische barrières	Gebrek aan (historische) kennis en technologieën
	Gebrek aan kennis van klimaateffecten
	Onvoldoende beschikbaarheid en kennis van meetgegevens en tools
	Onvoldoende duidelijkheid over het hoe en waarom van maatregelen
	Geen one-size-fits-all oplossing
Socio-culturele barrières	Gebrek aan erkenning
	Gebrek aan publieke steun
	Authenticiteit van landgoederen onder druk
Juridisch-beleidsmatige barrières	Beperkingen in huidige beschermingsnormen
	Andere beleidsprioriteiten
	Tegenstrijdigheden met ander beleid
	Gebrek aan beleidscoherentie tussen beleidsniveaus
	Bestuurlijke drukte
	Gedetailleerde en weinig flexibele bestemmingsplannen
	Impact op vermogensrecht
	Nadruk op zelfredzaamheid
	Administratieve lasten
Ruimtelijke barrières	Ruimtelijke fragmentatie
	Complex samenwerkingsverband
Financiële barrières	Gebrek aan financiële steun
	Verdienmodellen onder druk

3 ERVARINGEN EIGENAREN & OVERHEDEN

3.1 PARTICULIERE EIGENAREN

Volgens een particuliere eigenaar is de huidige natuurwetgeving te restrictief en niet gericht op de toekomst. Hij vreest dan ook voor desastreus gevolgen als de natuurwetgeving niet flexibeler wordt. Ook het herstellen van (oude) infrastructuur voor het beheer van het landschap wordt bemoeilijkt door een gebrek aan regelgeving. Daarnaast is er vaak onduidelijkheid over de subsidiekanalen voor klimaatadaptatieprojecten. Tot slot is er volgens de eigenaar nood aan meer samenwerkingsverbanden tussen eigenaren en gesprekken met bevoegde instanties binnen een bepaalde regio.

Een andere eigenaar ondervindt op zijn domein enkele concrete barrières. Op zijn weide wil hij een bepaald stuk land bebossen als onderdeel van een bredere regionale doelstelling om het Vlaamse bosareaal uit te breiden naar 10.000 ha in 2030. Sinds twee jaar staat dit land echter voortdurend onder water, wat heeft geleid tot de vorming van een diepe geul waardoor het water naar een nabijgelegen beek stroomt. De oorzaak van deze wateroverlast lijkt te liggen bij een andere beek die het water van hoger gelegen gebieden niet meer kan verwerken, waardoor het overstroomt op plekken waar de beek scherpe bochten maakt. Nabij liggen er twee van zulke bochten, en het hele gebied tussen de twee beken is overstroomd. Sinds vorig jaar is er contact met een bevoegde waterbeheerder van de provincie die zich intensief heeft beziggehouden met de problematiek. Zo zijn er greppels geopend waardoor het water sneller naar de beek stroomt, maar door de overvloedige regen heeft deze ingreep geen effect meer en blijft het water weer staan. Samen met de eigenaar van het aangrenzende land wordt gezocht naar een definitieve oplossing die eventueel omkeerbaar is in geval van grote droogte.

De eerste barrière is technisch van aard: is het mogelijk om de beek op de plaatsen waar die scherpe bochten maakt, af te dammen en deze dammen uit te rusten met een stuw om het water bij langdurige droogte toch in de greppels te laten vloeien? Daarnaast zijn er ook een aantal beleidsmatige barrières. Zo vernam de eigenaar van de plaatselijke boswachter dat het hele gebied moet vernatten om er een volwaardig veengebied van te maken in verband met koolstofopslag. Dat de eigenaar op deze manier van de plannen op de hoogte werd gesteld, wordt ervaren als een gebrek aan communicatie en samenwerking. Verder zijn er ook ruimtelijke barrières: de greppels van het gebied die niet of onvoldoende worden onderhouden zorgen ervoor dat het overtollige water niet naar de beek kan vloeien. Ten slotte is er ook een financiële barrière, want als particulier is het moeilijk om alle kosten te dragen om bijvoorbeeld dammen met stuwen aan te leggen.

3.2 OVERHEDEN

Overheden stuiten soms ook tegen barrières, vooral bij projecten die meerdere percelen/grondeigenaren betreffen of bij initiatieven die op zichzelf gerealiseerd kunnen worden, maar effectiever zouden zijn als ze op grote schaal uitgevoerd zouden worden.

Bij grotere initiatieven zoals het infiltreren van water in de ondergrond of het hergebruiken van gezuiverd afvalwater vanuit de industrie, zijn vaak meerdere agrariërs/grondeigenaren betrokken. Voor zulke projecten is een samenwerking in de vorm van een watercoöperatie nodig, waarin de lokale ondernemers afspraken maken. Er moeten bijvoorbeeld afspraken gemaakt worden over de

verhaal alleen niet genoeg; het moet ook op de juiste manier worden gebracht om alle stakeholders mee te krijgen.¹³

4.1.4 Familiale besluitvorming

Een aanzienlijk deel van private gronden zijn niet in het bezit van één enkele eigenaar, maar worden beheerd door families. Uiteenlopende visies bij de besluitvorming kunnen een belemmerende factor zijn en tot vertragingen leiden.

4.1.5 Gebrek aan beleidscontinuïteit

Naast de focus op andere beleidsprioriteiten kan een gebrek aan continuïteit van beleidsprioriteiten projecten en ideeën van landgoedeigenaren in de weg staan: als er tijdens een bepaalde legislatuur meer of minder financiële middelen of aandacht worden besteed aan waterbeheer, is dit nadelig zijn voor eigenaren die zulke initiatieven op hun gebieden willen ontplooiën.

Een gebrek aan beleidscontinuïteit zorgt ook voor een onzekere toekomstperspectief. Eigenaars zijn minder geneigd om ingrepen te doen als de overheid geen duidelijk toekomstbeeld formuleert en te vaak het geweer van schouder verandert. Private investeringen zijn pas rendabel als eigenaars op voorhand weten of maatschappelijke en financiële kosten en baten op lange termijn lonen. Het ontbreekt soms aan robuuste beleidskeuzes die consequent doorwerken naar zowel beleidsuitvoering als handhaving. Het stoort eigenaars ook als ze in afspraak met de overheid een aantal kleine ingrepen doen en dat er vervolgens steeds bijkomende vragen/eisen worden gesteld.

4.1.6 Gebrek aan coherentie tussen beleidsthema's

Het ontbreken van voldoende afstemming tussen het beleid voor verschillende omgevingsthema's kan een barrière vormen voor private eigenaars om fysieke adaptatie-ingrepen te doen op hun domein.

Een voorbeeld is het aanbrengen van wijzigingen in het watersysteem van De Dommel louter vanuit natuurdoelstellingen. De meander werd hierbij voor een deel van de beek aangepast om de stroomsnelheid te verhogen en zo de overlevingskansen van een beschermde vissoort te verbeteren. De ingreep had binnen het stroomafwaarts gelegen domein Soeterbeek evenwel wateroverlast tot gevolg die de investeringen in natuurlijk aangelegde oevers tenietdeden.

Soms versterken beleidsmaatregelen elkaar niet door gebrek aan afstemming. Als subsidies voor erfgoedzones bijvoorbeeld geen rekening houden met klimaatadaptatie, kunnen eigenaren van erfgoedgronden moeite hebben om adaptatie-ingrepen te financieren.

4.1.7 Gebrek aan flexibiliteit binnen privaatrechtelijke afspraken

Privaatrechtelijke afspraken tussen landbouw-eigenaars en grootschalige afnemers kunnen de mogelijkheden voor ingrepen beperken. Met name binnen de contractteelt kunnen problemen ontstaan als grote firma's zich, bijvoorbeeld door wijzigingen in de grondwaterkwaliteit, niet langer gebonden zien aan afspraken rond productie-afname.

¹³ Gebaseerd op het advies van The Middle Men (zie Bijlage 1).

5 AANGEVULD OVERZICHT VAN BARRIÈRES

Hieronder is bovenstaand overzicht van barrières, geïnventariseerd via het literatuuroverzicht, aangevuld met barrières geïdentificeerd in ‘Ervaringen eigenaren & overheden’ en ‘Workshop 17 januari 2025’. Het project PRIVAD zal verder werken op onderstaande barrières.

Aandachtspunt	Perspectief grondeigenaren hanteren
Technische barrières	Gebrek aan (historische) kennis en technologieën
	Gebrek aan kennis van klimaateffecten
	Onvoldoende beschikbaarheid en kennis van meetgegevens en tools
	Onvoldoende duidelijkheid over het hoe en waarom van maatregelen
	Geen one-size-fits-all oplossing
	Fixatie op technische aspecten
Socio-culturele barrières	Gebrek aan erkenning
	Gebrek aan publieke steun
	Authenticiteit van landgoederen onder druk
	Behoud van esthetische waarden - NIMBY
	Familiale besluitvorming
Juridisch-beleidsmatige barrières	Beperkingen in huidige beschermingsnormen
	Andere beleidsprioriteiten
	Gebrek aan beleidscontinuïteit
	Tegenstrijdigheden met ander beleid
	Gebrek aan beleidscoherentie tussen beleidsniveaus
	Gebrek aan coherentie tussen beleidsthema's
	Ontbrekende of restrictieve regelgeving
	Bestuurlijke drukte
	Onduidelijke subsidiekanalen
	Gedetailleerde en weinig flexibele bestemmingsplannen
	Impact op vermogensrecht
	Nadruk op zelfredzaamheid
	Administratieve lasten
	Gebrek aan flexibiliteit binnen privaatrechtelijke afspraken
	Gebrek aan samenwerking tussen eigenaren en beleidsmakers
Ruimtelijke barrières	Ruimtelijke fragmentatie
	(Het opzetten van een) complex samenwerkingsverband
Financiële barrières	Gebrek aan financiële steun
	Verdienmodellen onder druk
	Regioafhankelijke bereidheid om middelen in te brengen

6 REFERENCES

- Aktürk, G., & Dastgerdi, A. S. (2021, september 6). Cultural Landscapes under the Threat of Climate Change: A Systematic Study of Barriers to Resilience. *Sustainability*.
- Biesbroek, R. G., Termeer, C. J., Klotermann, J. E., & Kabat, P. (2014). Rethinking barriers to adaptation: Mechanism-based explanation of impasses in the governance of an innovative adaptation measure. *Global Environmental Change*, pp. 108-118.
- Brabec, E., & Chilton, E. (2015, september 1). Toward an Ecology of Cultural Heritage. *Change Over Time*.
- Bureau Stroming. (2022). *Analyse functioneren klimaatbuffers in het Geul*.
- Cambridge Dictionary. (z.d.). *Estate*. Opgehaald van Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/estate>
- Coöperatie Erfgoed Limburg. (2024, juli 1). *Zienswijze Coöperatie Erfgoed Limburg naar aanleiding van terinzagelegging ontwerp*. Opgehaald van Limburgs Erfgoed: https:// limburgserfgoed.nl/dico/UserFiles/Documents/01072024_zienswijze_cel_inzake_wijziging_omgevingsverordening_limburg_def.pdf
- Dewaelheyns, V., Gulinck, H., & Rogge, E. (2014). *The garden complex in strategic perspective: The case of Flanders*. KU Leuven.
- Fatorić, S. (2021, oktober 4). *'Als je erfgoed verliest, is het voor altijd weg'*. Opgehaald van Kennisportaal Klimaatadaptatie: <https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/interviews/cultureel-erfgoed/#:~:text=Zonder%20beleidskaders%20kun%20je%20een,na%20de%20brand%20in%202019>.
- Fatorić, S., & Biesbroek, R. (2020, augustus 21). Adapting cultural heritage to climate change impacts in the Netherlands: barriers, interdependencies, and strategies for overcoming them. *Climate Change*.
- Fatorić, S., & Seekamp, E. (2017, november 21). Securing the Future of Cultural Heritage by Identifying Barriers to and Strategizing Solutions for Preservation under Changing Climate Conditions. *Sustainability*.
- Federatie Particulier Grondbezit. (2023, mei 22). *Een landgoed, wat is dat eigenlijk?* Opgehaald van FPG: <https://www.grondbezit.nl/nl/nieuws-detail/2023/05/22/Een-landgoed-wat-is-dat-eigenlijk>
- Jo Brouns, Vlaams minister van Omgeving en Landbouw. (2024). *Beleidsnota 2024-2029. Omgeving*. Jo Brouns, Vlaams minister van Omgeving en Landbouw.
- Kamerbeek, H. (2012). *Waardevol groen*. Utrecht: InnovatieNetwerk.
- Landelijk Vlaanderen. (z.d.). *Landgoed*. Opgehaald van Landelijk Vlaanderen: <https://landelijk.vlaanderen/domeinen/multifunctioneel-landbeheer/landgoed/#:~:text=Een%20nieuw%20landgoed%20wordt%20gedefinieerd,of%20natuurgebied%20van%205%20ha>.
- Moser, S. C., & Ekstrom, J. A. (2010). A framework to diagnose barriers to climate. *Proceedings of the National Academy of Sciences*.
- Nijhuis, S., Storms-Smeets, E., & Thissen, P. (2021, november). Designing Resilient Heritage Landscapes: A Landscape-based Regional. *Landscape Architecture*, pp. 15-32.
- Nijhuis, S., Storms-Smeets, E., & Thissen, P. (2023). *Resilient Estate Landscapes Gelderland: Past / Present / Future*. Jap Sam Books.
- Sesana, E., Gagnon, A. S., Bertolin, C., & Hughes, J. (2018, augustus 14). Adapting Cultural Heritage to Climate Change Risks: Perspectives of Cultural Heritage Experts in Europe. *Geosciences*.

Smits, M., van der Heide, C., Dagevos, H., Selnes, T., & Goossen, C. (2016). *Natuurinclusief ondernemen: van koplopers naar mainstreaming?* Wageningen: Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

Stichting Landgoed Vrienden. (z.d.). *Wat is een landgoed en wat is een buitenplaats?* Opgehaald van Stichting Landgoed Vrienden: <https://landgoedvrienden.nl/wat-is-een-landgoed/#:~:text=Een%20landgoed%20is%20een%20grootgrondbezit,maar%20dat%20is%20niet%20noodzakelijk>.

Storms-Smeets, E. (2022, december 15). *In De Landeigenaar: Interview Elyze Storms*. Opgehaald van Federatie Particulier Grondbezit: <https://www.grondbezit.nl/nl/nieuws-detail/2022/12/15/In-De-Landeigenaar-Interview-Elyze-Storms>

Storms-Smeets, E. (2024). Veerkrachtige Landgoederenlandschappen: Leren van het verleden om te ontwerpen aan de toekomst. Partnerbijeenkomst PRIVAD te Gorp en Rovert.

Storms-Smeets, E. (z.d.). *Water and heritage at Dutch castles and country estates*. Wageningen University & Research and Gelders Genootschap.

Van der Spek, M. (2024). *Heritage-Based Solutions: aan de slag met cultureel erfgoed en cultuurhistorisch landschap in projecten - een inspiratieboekje voor klimaatadaptatie*. Rijkswaterstaat: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

Van der Valk, A. J., & Korthals Altes, W. K. (2010). *Ruimtelijke ordening en cultuurhistorie: een instrumenteel en planologisch perspectief*. Nijmegen: Vantilt.

Vijn, M., Borgstein, M., van Alebeek, F., & Migchels, G. (2015). *Naar nieuwe verdienmodellen op een landgoed met pachters*. Lelystad: Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Visser, S., de Bruijn, T., van Broekhuizen, D., & Zwegers, B. (2024, november 18). *Erfgoeddag 2024: Erfgoed onder water: hoe beschermen we onze collecties?* Opgehaald van YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=6fIQ6jiiDU&t=2775s>

Wauters, R. (2024). *Klimaatadaptatie op private domeinen*.

Willems, R. (2022, september 12). *Brug en fruitbomen verdwenen: onstuimig kronkelende Geul sleurt steeds meer stukjes oever mee, bewoners willen dat waterschap ingrijpt*. Opgehaald van De Limburger: https://www.limburger.nl/cnt/dmf20220912_93305830

Zwegers, B. (2024). *Erfgoed in Zwaar Weer: Limburgs erfgoed in tijden van klimaatverandering*.

Zwegers, B., & van Knippenberg, K. (2024). Erfgoedensembles en Klimaatadaptatie: Grenzen aan de maakbaarheid wat planologen en hydrologen kunnen leren van erfgoed en de geschiedenis van ons cultuurlandschap. In N. Randeraad, & J. Roosen, *Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 2024*. Maastricht: Sociaal Historisch Centrum voor Limburg.

7 BIJLAGE 1 – CONSULTATIE VAN EXPERTEN

Een ontwerpversie van dit rapport werd voorgelegd aan enkele experts binnen de expertenpool 'klimaatadaptatie en groenblauwe benadering', met name:

Domein	Organisatie
Juridisch	Xirius Public
Participatie	The Middle Men
Financieel	Rebel Group
Hydrologie en bodemkunde	Antea Group
Landschapsarchitectuur	OMGEVING

Deze experts formuleerden adviezen met suggesties voor aanpassingen en aanvullingen op de inhoud van het ontwerprapport.